

هدایت الهی

در این درس پس از اشاره به نیاز مشترک میان انسان و سایر موجودات به نیازهای برتر و اساسی می‌رسیم که مختص انسان بوده و سعادت او در گرو پاسخ صحیح به آن‌هاست، از این رو به تبیین ویژگی‌های پاسخ و پاسخ‌دهنده به این نیازها می‌پردازیم و در این راستا به ضرورت نیاز به هدایت الهی متناسب با ویژگی‌های خاص انسان روبه رو می‌شویم.

نیازهای انسان

طبیعی و غریزی
شناخت هدف زندگی
برتر و اساسی
درک آینده خویش
کشف راه درست زندگی

دو ویژگی پاسخ به نیازهای برتر و اساسی کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. همه‌جانبه باشد.

دو ویژگی پاسخ‌دهنده آگاهی کامل از خلقت انسان دانستن سرنوشت و عاقبت انسان

هدایت الهی متناسب با ویژگی‌های خاص انسان

تفکر و اندیشه

آب، نعمت بی نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل ادامه حیات (مادی) است. در نبود آب، از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود. آری، آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان است.

«سوره انبیاء، آیه ۳۰»

موضوع | آب، مایه ادامه حیات است.

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ وَ هَرَّ حَيِّزَ زَنْدَه‌ای رَا از آب قرار دادیم.

ا تشریح و تفسیر

در این قسمت از آیه ۳۰ سوره انبیاء، کلمه «جَعَلَ» به معنای خلق و جمله «كُلُّ شَيْءٍ حَيٍّ» مفعول آن است و منظور این است که آب، عامل دخیل در هستی یافتن موجودات است.

کلیدواژه | «الماء» - «حَيٍّ»

پیام آیه

۱ سرچشمه همه موجودات زنده، از آب است. «کل شیء حَيٍّ»

۲ آب، پاسخگوی نیازهای طبیعی و جسمانی همه موجودات زنده می‌باشد.

۳ آب، حیات بخش همه جهان مادی، از جمله ما انسان‌هاست.

۴ آب، مایه حیات (مادی) و اساس زندگی در جهان هستی است.

انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان‌هاست.

سوره فرقان، آیه ۴۹ موضوع آب حیات بخش جهان مادی است.	تشریح و تفسیر خداوند در این آیه به این نکته اشاره دارد که زمین مرده به وسیله آب باران سرسبز و خرم می‌شود و به آن زندگی بخشیده می‌شود.
لُحْيِي بِهٖ بِلَدَّةٍ مِّتًا تا به وسیله آن (آب باران) سرزمین مرده را زنده کنیم	کلیدواژه «لُحْيِي»

پیام آیه ۱ آب عامل اصلی حیات مادی می‌باشد. ۲ انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد. ۳ عبارت «بلده میتا» در این آیه بیانگر این موضوع است که حیات زمین از آب سرچشمه می‌گیرد.

نکات تکمیلی ارتباط مفهومی این آیه با آیه «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» هم مفهوم هستند.
--

اما راستی حیات روح بشروابسته به چیست؟ چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟

سوره انفال، آیه ۲۴ موضوع اجابت دعوت خدا و رسول به عنوان راه دست‌یابی به زندگی حقیقی	تشریح و تفسیر خداوند در این آیه مؤمنین را به استجابت خدا و رسولش و پذیرش دعوت آنان سفارش می‌کند و نتیجه این دعوت این است که آدمی را از پرتگاه فنا رهایی داده و حیات حقیقی به او می‌بخشد.
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آنگاه که شما را به چیزی فرامی‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.	کلیدواژه «اسْتَجِيبُوا» - «دَعَاكُمْ» - «يُحْيِيكُمْ»

پیام آیه ۱ مخاطب این آیه مؤمنان می‌باشند «أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا» ۲ شرط ایمان واقعی، اجابت دعوت خدا و رسول می‌باشد «اسْتَجِيبُوا» ۳ این آیه شریفه ناظر بر زندگی حقیقی انسان است و شرط دستیابی به آن را اجابت خدا و رسولش بیان می‌کند. «اسْتَجِيبُوا - يُحْيِيكُمْ» ۴ منظور از دعوت پیامبر (ص)، دعوت به تعالیم الهی است که به آن هدایت تشریحی می‌گویند. ۵ قرآن کریم در این آیه اجابت دعوت خدا و پیامبر را زندگی بخش و مایه حیات روح بشر می‌داند. ۶ دین به انسان حیات معنوی می‌بخشد.

نکات تکمیلی رابطه علیت اجابت خدا و دعوت پیامبر (علت) ◀ دستیابی به حیات طیبه و معنوی (معلول) «اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ» «يُحْيِيكُمْ» ارتباط معنایی آیه «اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ» از آن جهت که اجابت خدا و رسول اکرم (ص) را به عنوان راه درست زندگی معرفی می‌کند، بیانگر نیاز بنیادین سوم یعنی کشف راه درست زندگی است.

مقدمه

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که **پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند**، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد **ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم**. از این رو این سؤالات در ذهن ایجاد می‌شود که:

آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را بر اساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل، برنامه کاملی برای سعادت خود ارائه دهد؟

یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را در بر بگیرد، کامل است؟

رابطه علیت

احتیاج دائمی انسان به برنامه‌ای بادو ویژگی (پاسخگویی به نیازها) (تضمین‌کننده سعادت) (علت)

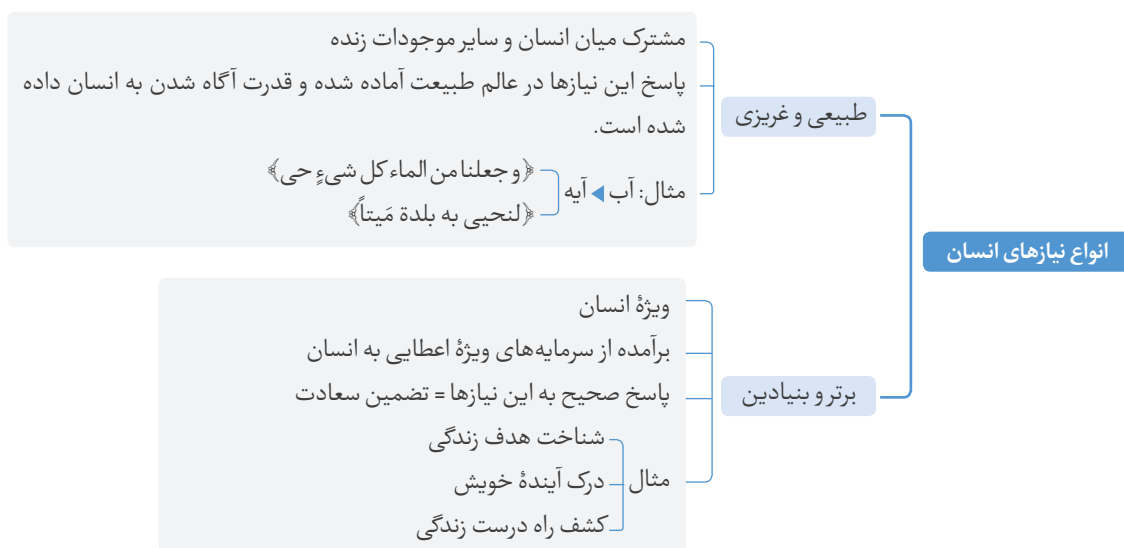
◀ ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری (معلول)

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک.

خداوند پاسخ به این نیازها (طبیعی و غریزی) را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آنها را نیز به انسان داده است. برای مثال، در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود لباس و پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است. پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آنها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. برخی از این نیازها عبارت‌اند از:

1 | شناخت هدف زندگی

انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

به همین خاطر، امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که:

توضیح تکمیلی

1 همان‌طور که در سال دهم درس یک خواندید هدف حقیقی زندگی انسان تقرب و نزدیکی به خداست.

2 باید توجه کرد که به نیاز اول انسان، یعنی «شناخت هدف زندگی»، «چرا زیستن» یا «فلسفهٔ حیات» هم گفته می‌شود.

رابطهٔ علیت

نشناختن هدف زندگی (علت) ◀ از دست دادن عمر (اتلاف عمر) (معلول) یا خطا در شناخت هدف

﴿دعای امام سجاد (ع)﴾

موضوع | شناخت هدف زندگی

خدايا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.

ا تشریح و تفسیر

درخواست امام سجاد (ع) مبنی بر قرار دادن عمر در مسیر هدف خلقت بیانگر اهمیت بالای شناخت هدف زندگی به عنوان نیاز بنیادین اول است.

ا کلیدواژه | «برای آن آفریده‌ای»

ا پیام دعا

درخواست امام سجاد (ع) از خداوند مبنی بر صرف ایام در جهت رسیدن به هدف اصلی زندگی، با نیاز برتر اول مرتبط می‌باشد.

| دین و زندگی یازدهم |

۲ | درک آینده خویش

انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌روست که:

۱ «آینده او چگونه است؟»

۲ «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»

۳ «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز

خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»

۴ «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟»

۵ «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

توضیح تکمیلی

باید توجه کرد که در نیاز برتر دوم یعنی درک آینده خویش، تمامی سؤالات مربوط به حیات پس از مرگ و اصل معاد می‌باشد.

ا | کلیدواژه | «از کجا» - «بهر چه» - «به کجا»
غزل دیوان شمس اثر مولوی
موضوع | دغدغه و دل مشغولی برای دو نیاز بنیادین «شناخت هدف زندگی» و «درک آینده خویش»

روزها فکر من این است و همه شب سخنم
از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود
که چرا غافل از احوال دل خویشتنم
به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

ا | پیام شعر

- ۱ مفهوم کلی این دو بیت بیانگر نیازهای برتر اول «شناخت هدف زندگی» و دوم یعنی «درک آینده خویش» می‌باشد.
- ۲ بیت اول به این نکته اشاره دارد که زمانی که انسان از سطح زندگی روزمره فراتر رود خود را با نیازهایی مهم‌تر روبه‌رو می‌بیند که به دغدغه و دل مشغولی تبدیل می‌شوند که در صورت عدم پاسخگویی به آن‌ها، آرام و قرار از او گرفته می‌شود.
- ۳ در بیت دوم مصراع اول «آمدنم بهر چه بود» به نیاز شناخت هدف زندگی و مصراع دوم «به کجا می‌روم آخر» به نیاز درک آینده خویش اشاره دارند.

ا | نکات تکمیلی |

ارتباط معنایی | مصراع اول بیت دوم از جهت اشاره به شناخت هدف زندگی با دعای امام سجاد (ع) «خدایا، ایام زندگانی مرا...» هم‌مفهوم است.

۳ | کشف راه درست زندگی

راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. بنابراین در این فرصت تکرارنشده (عمر)، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد. بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟

توضیح تکمیلی

به نیاز «کشف راه درست زندگی» چگونه زیستن یا کیفیت زندگی نیز گفته می‌شود و باید دقت کنیم که با نیاز اول اشتباه نکنیم.

چرا زیستن؟ ◀ شناخت هدف زندگی

چگونه زیستن؟ ◀ کشف راه درست زندگی

اتلاف عمر ◀ عدم شناخت هدف زندگی

محدود بودن عمر ◀ ضرورت و اهمیت کشف راه درست زندگی

رابطه علیت

انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند (محدود بودن عمر) (علت) ◀◀ جدی بودن دغدغه کشف راه درست زندگی (معلول)

«سوره عصر»
موضوع | ارزش عمر و زمان و راه خروج از زیان‌کاری

خداوند در سوره عصر به سرمایه‌گران بهای آدمی یعنی عمر و زمان سوگند یاد کرده و راه‌هایی از خسران عظیم را برای آدمی تبیین می‌کند.

ا | کلیدواژه | «لَفی حُسْرٍ» - «أَمْنُوا» - «عَمِلُوا» - «تَوَاصَوْا»

وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي حُسْرٍ
أَلَّا الَّذِيْنَ أَمْنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ
سوگند به زمان، همانا انسان در خسران است
مگر کسانی که ایمان آوردند
و کارهای شایسته و نیک انجام دادند
و یکدیگر را به حق سفارش کردند و به صبر توصیه نمودند.

ایم آیات

- «و» در عبارت «وَالْعَصْرُ» نشانهٔ واو سوگند یا قسم است.
- منظور از «عصر» در عبارت «والعصر» زمان، روزگار و عمر آدمی می‌باشد که به خاطر ارزش و اهمیت بالا به آن سوگند یاد شده است.
- کلمهٔ «خُسْر»، «خُسْران» همگی به معنای نقص در سرمایه است و منظور آیه این است که انسان در خسروانی عظیم یا در نوع خاصی از خسران قرار دارد.
- تنها امری که می‌تواند مانع این زیان بزرگ شود و آن را به منفعت و سودی عظیم تبدیل کند، ایمان، عمل صالح و توصیه و سفارش دیگران به حق و صبر است.
- خداوند در قرآن کریم برای نجات از خسران عظیم برنامه‌ای تنظیم کرده که بر چهار اصل تکیه دارد:
 - اصل اول در این برنامه «ایمان» است که شامل ایمان به همهٔ مقدسات مانند ایمان به خدا، آخرت، انبیای الهی می‌شود. «آمَنُوا»
 - اصل دوم به میوه و ثمرهٔ درخت ایمان یعنی عمل صالح اشاره می‌کند و باید توجه کرد ایمان مقدم بر عمل است و ایمان و عمل صالح لازم و ملزوم یکدیگر هستند. «عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»
 - اصل سوم دعوت همگانی و عمومی به حق می‌باشد که منظور از آن عمل به وظیفهٔ امر به معروف و نهی از منکر است. «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ»
 - اصل چهارم توصیه به صبر، استقامت و شکیبایی می‌باشد، چرا که بدون استقامت در برابر موانع، انسان نمی‌تواند احقاق حق کند و عمل صالحی انجام دهد و ایمان خود را حفظ کند «تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» باید توجه داشت که توصیه به حق، مقدم بر توصیه به صبر است.
- این آیه از جهت ضرورت توجه به عمر محدود انسان و تبیین سبک صحیح زندگی او، بیانگر نیاز برتر سوم یعنی کشف راه درست زندگی است.

نکات تکمیلی

رابطهٔ علیت

ایمان «آمَنُوا»
انجام کارهای نیک و شایسته «عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (علت) ◀ رهایی از خسران عظیم «لَفِي خُسْرٍ» (معلول)
سفارش و دعوت به حق «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ»
توصیه به صبر «تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»

ترکیبی با درس ۶ با توجه به سخن پیامبر (ص) که در مورد امام علی (ع) می‌فرماید: «عَلَى مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ»، می‌توان دریافت که امام علی مصداق کامل و بارز حق می‌باشند و پیروی از ایشان در راستای عمل به دستور قرآنی «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ» است.

تدبر در قرآن

در آیات سورهٔ عصر تدبر کنید و به سؤالات پاسخ دهید:

- خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
زمان، زیرا زمان بسیار ارزشمند است، انسان برای رسیدن به هدف خلقت، زمان محدودی در اختیار دارد و فرصت جبران زمان از دست رفته را ندارد.
- چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟
زیان از دست دادن زمان و سرمایهٔ عمر و نرسیدن به هدفی که به خاطر آن آفریده شده است.
- چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟
کسانی که الف) ایمان داشته باشند، ب) عمل شایسته انجام دهند، ج) دیگران را به حق سفارش کنند، د) دیگران را به صبر سفارش کنند.

دو ویژگی پاسخ به نیازهای برتر و متعالی

پاسخ به این نیازها و سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛

زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون اند.

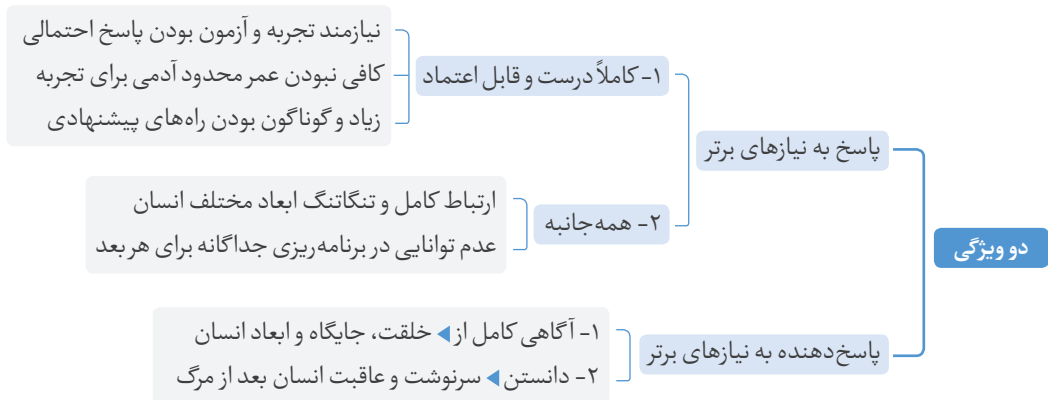
ب) همه‌جانبه باشند؛

به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

دو ویژگی پاسخ‌دهنده به نیازهای برتر و متعالی

با توجه به این دو ویژگی کسی می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که:

- ۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
- ۲ همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آنهاست.

فعالیت کلاسی

با توجه به توضیحات بررسی کنید که:

الف) آیا عقل انسان به تنهایی می‌تواند به این سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع بدهد؟ چرا؟

خیر، زیرا دستگاه تفکر انسان آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او ندارد هم‌چنین نمی‌داند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آنهاست.

ب) آیا انسان به تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

خیر، انسان قادر نیست به تنهایی به نیازهای اساسی خود پاسخ دهد، زیرا دستگاه تفکر او محدود است.

شیوه هدایت خداوند

خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودشان قرار داده است هدایت می‌کند. (هدایت خاص) انسان ویژگی‌هایی (۶ سرمایه ویژه) دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت باشد.

توضیح تکمیلی

باید به این نکته توجه داشت که هدایت انسان هم تکوینی و هم تشریحی می‌باشد که هدایت تشریحی به صورت خاص ویژه انسان می‌باشد.

یکی از این ویژگی‌ها، توانایی تعقل و تفکر و ویژگی دیگر قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ انسان، ابتدا درباره هرکاری تفکر می‌کند، اگر تشخیص داد (از طریق قوه عقل - مقدم) که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد. (مؤخر) هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی (تعقل و اختیار) می‌گذرد؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان (دین) را که در برگزیده پاسخ به سؤالات بنیادین است، از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است (تقرب)، برسد.

انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود. (پاسخ به نیاز کشف راه درست زندگی)

حدیث امام کاظم (ع)

موضوع | رابطه هدایت تشریحی (پیامبران) و هدایت تکوینی (عقل)

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود هشام بن حکم، فرمود: «ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند و آن کس که عقلش کامل تراست، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

تشریح و تفسیر

این حدیث امام کاظم (ع) ارتباط میان عقل و وحی را بیان می‌کند و هدف از ارسال پیامبران الهی را تعقل در پیام الهی توصیف می‌کند.

کلیدواژه | «پیام الهی» - «تعقل»

پیام حدیث

- ۱ بنا بر سخن امام کاظم (ع) تنها هدف از ارسال پیامبران الهی، تعقل بندگان در پیام الهی است.
- ۲ برنامه هدایت انسان از طریق پیامبران فرستاده شده، تا انسان‌ها با تفکر در این برنامه و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها راه درست زندگی را انتخاب کنند و به هدف خلقت برسند.
- ۳ با کنار هم قرار گرفتن عقل «هدایت تکوینی» و وحی «هدایت تشریحی» می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
- ۴ این حدیث امام کاظم (ع) بیانگر تقدم عقل بر وحی می‌باشد؛ چراکه انسان بدون تفکر در پیام الهی و انتخاب آن، هدایت نمی‌شود.

نکات تکمیلی

- رابطه علت | تعقل در پیام الهی (علت) ◀ ارسال پیامبران به سوی بندگان (معلول)
- برخورداری از معرفت برتر (افضل) (علت) ▶ پذیرش بهتر (احسن) پیام الهی (معلول)
- برتری (افضل بودن) در تعقل و تفکر (علت) ▶ دانایی بیشتر (علم بودن) نسبت به فرمان الهی (معلول)
- کامل‌تر (اکمل) بودن عقل (علت) ▶ بالاتر و برتر بودن (ارفع بودن) رتبه افراد در دنیا و آخرت (معلول)

بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار (علت) می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند. (معلول) اما چنان‌که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، (علت) انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت. (معلول)

توضیح تکمیلی

یافتن پاسخ مناسب و صحیح برای نیازهای اساسی از طریق تفکر در دین امکان‌پذیر می‌باشد که منظور، همان قرار گرفتن عقل و وحی کنار هم است.

اتمام حجت خداوند با انسان

اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: من در دنیا علم و توانایی پاسخ به سؤالات اساسی را نداشتم و تو برای من راهنمایی نفرستادی، حجت را بر من تمام نکردی و من راه تشخیص حق را نمی‌دانستم و اینگونه بود که گمراه شدم؛ پس نباید به خاطر اشتباهاتم مؤاخذه و ملامت شوم. خداوند با فرستادن انبیا (ارسال رسول) راه هرگونه دستاویز و دلیلی را بسته و حجت را بر بندگان تمام کرده است. خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی با فرستادن انبیا فرموده است:

سوره نساء، آیه ۱۶۵

موضوع | اتمام حجت خداوند با انسان از طریق فرستادن پیامبران

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ
لِيَلْمَ الَّذِينَ يَكُونُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ ...

رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده باشند
تا بعد از آمدن پیامبران برای مردم در مقابل خداوند دستاویز
و دلیلی نباشد.

تشریح و تفسیر

خداوند در این آیه کلیات دعوت انبیا و شیوه کار و هدف از بعثت آنان را بیان می‌کند.

کلیدواژه | «رُسُلًا» - «حُجَّةً»

پیام آیه |

- ۱ خداوند با ارسال پیامبران «هدایت تشریحی» راه دست یابی به همه نیازهای انسان را مشخص کرده، تا راه عذر و بهانه را بر آن ها مسدود کند. «لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...»
- ۲ شیوه ابلاغ انبیا الهی بر دو محور رجاء (امید) و خوف (بیم) استوار است: «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ» در محور دعوت انبیا، امید بر بیم مقدم است.
- ۳ علت و فلسفه ارسال (بعثت) پیامبران، اتمام حجت با مردم و انسداد راه بهانه و دستاویز بر آنان است. «لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...»
- ۴ آنچه به ترتیب از مفاهیم این آیه به دست می آید: ۱) اتمام حجت بر انسان و ۲) اختیاری بودن هدایت است.
- ۵ این آیه از جهت اشاره به هدایت تشریحی، بیانگر پاسخ به نیاز کشف راه درست زندگی نیز هست.

نکات تکمیلی |

رابطه علت ارسال پیامبران مبشر و منذر (علت) ◀ اتمام حجت و انسداد راه عذر و بهانه (معلول)
 ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ﴾ (علت) ﴿لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾ (معلول)

اندیشه و تحقیق

۱ آیا انسان می تواند پاسخ دادن به نیازهای اساسی را نادیده بگیرد و بر اساس ضرب المثل «هرچه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
 خیر، برخی از افراد که در چنگال هوس های زودگذر زندگی گرفتارند، وقتی با سؤال های بنیادین روبه رو می شوند، برای آسوده کردن وجدان خود را به بی خیالی می زنند و می گویند خود را درگیر این سؤال های اساسی نمی کنیم. زندگی به هر صورتی که پیش برود برای ما تفاوتی ندارد اما این ها نمی دانند روزی متوجه این تفاوت می شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند در آن روز نمی توانند خود را به بی خیالی بزنند، زیرا گرفتار عواقب کارهای خود شده اند و رنج و عذاب آن را احساس می کنند. بنابراین، انسان عاقل نمی تواند چنین نگرشی داشته باشد.

۲ آیا می توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
 خیر، زیرا فرصت آزمون و خطا در عمر محدود انسان وجود ندارد و پاسخ به این نیازهای برتر باید ۱- همه جانبه و ۲- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ در واقع می توان گفت پاسخ به نیازهای برتر با عقل و وحی امکان پذیر است نه با احساسات شخصی و سلیقه فردی.

۳ شعر زیر با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

مرد خردمند هنرپیشه را عمر دو بایست در این روزگار
 تا به یکی تجربه آموختن با دگری تجربه بردن به کار

این دو بیت با نیاز کشف راه درست زندگی ارتباط مفهومی دارد زیرا در این ابیات بیان شده که انسان باید دو بار در دنیا زندگی کند در دفعه اول تجربه کسب نماید و بار دیگر آن را به کار گیرد اما در نیاز کشف راه درست زندگی بیان شده انسان یک بار بیشتر زندگی را تجربه نمی کند و فرصت دو بار زندگی کردن در دنیا را ندارد. پس برای موفقیت در زندگی لازم است تا از برنامه الهی پیروی کند.

- ۱ | پاسخ به سؤال‌های اساسی انسان چگونه مقدور است و با توجه به سخن حکیمانه امام کاظم (ع) چه کسی رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟ (هنر ۹۸)
- (۱) در کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی - ایمانش بیشتر باشد.
 (۲) در کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی - عقلش کامل تر باشد.
 (۳) با معرفت و آگاهی کامل از سرمایه‌های الهی - ایمانش بیشتر باشد.
 (۴) با معرفت و آگاهی کامل از سرمایه‌های الهی - عقلش کامل تر باشد.

- ۲ | با توجه به آیات قرآن چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی‌شوند؟ (زبان ۹۸)
- (۱) ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾
 (۲) ﴿الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا أَتَزَلُ مِنْ قَبْلِكَ﴾
 (۳) ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾
 (۴) ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ﴾

- ۳ | اشکال مهم پاسخ‌های احتمالی به نیازهای انسان، چیست؟ (ریاضی ۹۵)
- (۱) قدرت انتخاب انسان در آن نادیده گرفته شده است.
 (۲) نیازمند تجربه و آزمون است تا کارایی آن مشخص شود.
 (۳) نیازمند تعقل و ادراک است تا درست بودن آن مشخص شود.
 (۴) بررسی همه‌جانبه نیازهای انسان در آن نادیده گرفته شده است.

- ۴ | کدام نیاز از نیازهای متعالی انسان است که خود را در سؤال «چگونه زیستن» نشان می‌دهد؟ و «جامعیت و قابلیت کسب اعتماد» از ویژگی‌های انسان است. (خارج ۹۱ - با تغییر)

- (۱) کشف راه درست زندگی - سؤال‌های مطرح‌شده از سوی
 (۲) درک هدف زندگی - سؤال‌های مطرح‌شده از سوی
 (۳) کشف راه درست زندگی - پاسخ‌های داده‌شده به پرسش‌های ناگزیر
 (۴) درک هدف زندگی - پاسخ‌های داده‌شده به پرسش‌های ناگزیر

- ۵ | نیاز ارتباط دقیقی با سایر نیازهای برتر دارد و وجود پاسخ‌های ناهمگون به اصل‌ترین نیاز بشر، نشانه می‌باشد. (زبان ۸۸)
- (۱) کشف راه درست زندگی - آزادی و اختیار انسان در انتخاب راه و حرکت در راستای آن
 (۲) کشف راه درست زندگی - ناتوانی انسان از به دست آوردن پاسخ درست و کامل به نیازها
 (۳) درک آینده خویش - ناتوانی انسان از به دست آوردن پاسخ درست و کامل به نیازها
 (۴) درک آینده خویش - آزادی و اختیار انسان در انتخاب راه و حرکت در راستای آن

- ۶ | مطابق معارف قرآنی، خدای متعال، رسولان و پیام‌آوران خویش را همراه با «تبشیر و انذار» به عنوان مبشرو مَنذِر ارسال فرمود تا (هنر ۸۸)
- (۱) هدف‌داری خلقت و حکیمانه بودن آفرینش، تبیین گردد.
 (۲) استعداد‌های مردم شکوفا و چراغ فطرت، نورانی گردد.
 (۳) حجت بر مردم تمام شود و راه بهانه‌جویی بسته شود.
 (۴) گرد و غبار فرو افتاده بر عقول و فطرت‌های پاک، زدوده شود.

- ۷ | کدام نیازها مسبب دل‌مشغولی و دغدغه‌های انسان است و پاسخ صحیح به آن‌ها، ضامن چیست؟ (خارج ۸۸ - با تغییر)
- (۱) روزمره - انسانیت (۲) روزمره - سعادت (۳) متعالی - انسانیت (۴) متعالی - سعادت

- ۸ | هدایت ویژه انسان توسط خداوند از چه طریقی صورت می‌گیرد؟
- (۱) از طریق فطرت پاک و خداجو که در وجود تمام انسان‌ها قرار گرفته است.
 (۲) از طریق دو ویژگی تفکر و اختیار که در وجود تمام انسان‌ها قرار گرفته است.
 (۳) از طریق ارسال پیامبران و محدود کردن قدرت اختیار انسان.
 (۴) از طریق ایجاد تفاوت میان انسان‌ها و فراهم کردن راه خودشناسی.

- ۹ | عدم توجه به کدام‌یک از نیازهای برتر موجب می‌شود که انسان عمر خود را از دست بدهد؟
- (۱) شناخت هدف زندگی (۲) درک آینده خویش (۳) کمال و خوبی‌های بی‌انتهای (۴) کشف راه درست زندگی

۱۰ | وقتی انسان در افقی فراتر از زندگی روزمره بیندیشد خود را با نیازهایی روبه‌رو می‌بیند که برآمده از است و پاسخ صحیح به این نیازها

- ۱) سرمایه‌های ویژه - سعادت انسان را تضمین می‌کند
- ۲) فطرت مشترک - سعادت انسان را تضمین می‌کند
- ۳) سرمایه‌های ویژه - نشانه بیداری و هوشیاری و ورود به وادی انسانیت است
- ۴) فطرت مشترک - نشانه بیداری و هوشیاری و ورود به وادی انسانیت است

۱۱ | پاسخ به سؤالات بنیادین باید و باشد و رسیدن به چنین پاسخی با کنار هم قرار گرفتن و امکان پذیر است.

- ۱) درست و قابل اعتماد - همه‌جانبه - علم - ایمان
- ۲) جامع - شامل - علم - ایمان
- ۳) درست و قابل اعتماد - همه‌جانبه - عقل - وحی
- ۴) جامع - شامل - عقل - وحی

۱۲ | انسان در ارتباط با آینده خویش با کدام یک از سؤالات مهم و اساسی زیر رو به رو نمی‌شود؟

- ۱) خوشبختی در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است؟
- ۲) آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود؟
- ۳) زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟
- ۴) سرنوشت انسان بعد از مرگ چگونه است؟

۱۳ | انسان همواره در زندگی نیاز به برنامه‌ای دارد که و و به سبب همین امر است که

- ۱) سعادت او را تضمین کند - او را به خدا نزدیک کند - خدا سرمایه‌های ویژه‌ای به انسان عطا کرده است.
- ۲) پاسخگوی نیازهای او باشد - راه درست را به او نشان دهد - خدا سرمایه‌های ویژه‌ای به انسان عطا کرده است.
- ۳) سعادت او را تضمین کند - راه درست را به او نشان دهد - همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت از جانب مکاتب بشری بوده‌ایم.
- ۴) پاسخگوی نیازهای او باشد - سعادت او را تضمین کند - همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت از جانب مکاتب بشری بوده‌ایم.

۱۴ | از ثمرات قوه عقل برای انسان است و رسیدن به «اکسیر حیات» در گرو است که آیه شریفه بیانگر همین مفهوم است.

- ۱) دستیابی به پاسخ سؤالات بنیادی - عدم اتکا به برنامه‌های دینی بشری - «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا»
- ۲) یافتن راه درست زندگی - عدم اتکا به برنامه‌های دینی بشری - «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ»
- ۳) تشخیص بایدها و نبایدها - اجابت دعوت خدا و رسول - «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا»
- ۴) تفکر در پیام الهی - اجابت دعوت خدا و رسول - «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ»

۱۵ | با توجه به آیات مبارکه سوره عصر، همه موارد زیر به استثنای از ویژگی‌های لازم برای عدم خسران در آخرت است و فلسفه اصلی بعثت پیامبران می‌باشد و آیه شریفه بیانگر این موضوع است.

- ۱) انجام کارهای شایسته و ایمان - اتمام حجت بر مردم - «اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ»
- ۲) ایمان و عمل صالح و دعوت یک‌دیگر به حق و صبر - پاسخ به نیازهای بنیادین بشر - «... لِيُنلَّأَ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...»
- ۳) اجابت دعوت خدا و رسول و تعقل در پیام الهی - اتمام حجت بر مردم - «... لِيُنلَّأَ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...»
- ۴) اطاعت از خدا و پیامبران و انجام همه کارها برای خدا - پاسخ به نیازهای بنیادین بشر - «اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ»

۱۶ | دل مشغولی و درد متعالی انسان در چه عاملی ریشه دارد و پاسخ صحیح به نیازهای اساسی او ضامن چیست؟

- ۱) طرح جدی سؤالات مربوط به عمیق‌ترین نیازهای او - رشد و بالندگی
- ۲) ناتوانی عقل مصلحت‌اندیش از پاسخ‌گویی به سؤالات او - رشد و بالندگی
- ۳) ناتوانی عقل مصلحت‌اندیش از پاسخ‌گویی به سؤالات او - سعادت
- ۴) طرح جدی سؤالات مربوط به عمیق‌ترین نیازهای او - سعادت

۱۷ | چه عواملی را می‌توان به ترتیب به عنوان زمینه‌ساز و پیامد وجود نیازهای برتر در انسان‌ها معرفی نمود؟

- ۱) تلاش برای درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
- ۲) وجود سرمایه‌های ویژه - کشف راه درست زندگی
- ۳) وجود سرمایه‌های ویژه - ایجاد دل مشغولی و دغدغه
- ۴) تلاش برای درک آینده خویش - ایجاد دل مشغولی و دغدغه

۱۸ | کدام یک از گزاره‌های زیر درباره نیازهای اساسی انسان نادرست است؟

- ۱) ایجاد و ترویج برنامه‌های متفاوت و متضاد مکاتب بشری معلول احتیاج دائمی انسان به پاسخی صحیح برای نیازهایش است.
- ۲) زمانی که انسان از سطح زندگی روزمره فراتر رود، از شدت نیازهای مادی‌اش کاسته می‌شود.
- ۳) خسران انسان ناسپاس ناشی از عدم پاسخ صحیح به نیازهایش از سوی برنامه‌های غیر الهی است.
- ۴) پاسخ به نیازهای مادی از سوی خداوند در جهان خلقت نهاده شده و راه آگاه شدن از آن به انسان نشان داده شده است.

(تجربی ۹۸)

۱۹ | دغدغه اصلی انسان‌های فکور و خردمند چیست و کدام آیه شریفه پاسخگوی آن می‌باشد؟

- ۱) شناخت هدف زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»
- ۲) کشف راه درست زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»
- ۳) شناخت هدف زندگی - «لِيَمَّكِّنَ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا»
- ۴) کشف راه درست زندگی - «لِيَمَّكِّنَ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا»

(انسانی ۹۸)

۲۰ | آیات زیر بیانگر کدام نیاز انسان می‌باشد و با پیام کدام آیه شریفه، مرتبط است؟

«مرد خردمند هنرپیشه را
تا به یکی تجربه آموختن
عمر دو بایست در این روزگار
با دگری تجربه بردن به کار»

- ۱) کشف راه درست زندگی - «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
- ۲) درک از آینده خویش - «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
- ۳) کشف راه درست زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»
- ۴) درک از آینده خویش - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»

۲۱ | به بیان امام کاظم علیه‌السلام، انحصار ارسال رسولان علیه‌السلام، به سوی بندگان از جانب خدای متعال، تحقق است و داننا بودن

(زبان ۹۳)

آنان به فرمان الهی است.

- ۱) تعقل - معلول برتری معرفت
- ۲) ایمان - معلول برتری معرفت
- ۳) تعقل - علت استواری ایمان
- ۴) ایمان - علت استواری ایمان

(خارج ۹۲ - با تغییر)

۲۲ | از دقت در پیام کدام آیه «مسدود بودن راه بهانه‌گیری انسان‌های دور افتاده از راه هدایت» مفهوم می‌گردد؟

- ۱) «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ»
- ۲) «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
- ۳) «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ»
- ۴) «إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا»

۲۳ | دو سؤال «آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود؟» و «چگونه باید زیست؟» هر کدام به ترتیب با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط هستند؟

- ۱) شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی
- ۲) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
- ۳) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش
- ۴) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی

۲۴ | در پاسخ به این سؤال که «چرا پاسخ به نیازهای برتر انسان باید درست و قابل اعتماد باشد؟» کدام موارد را می‌توان مطرح کرد؟

- ۱) ابعاد مختلف انسان پیوند تنگاتنگی با هم دارند - راه‌های پیشنهادی زیاد و گوناگون است.
- ۲) ابعاد مختلف انسان پیوند تنگاتنگی با هم دارند - نمی‌توان برای هر بعد انسان جداگانه برنامه‌ریزی کرد.
- ۳) عمر آدمی محدود است - نمی‌توان برای هر بعد انسان جداگانه برنامه‌ریزی کرد.
- ۴) عمر آدمی محدود است - راه‌های پیشنهادی زیاد و گوناگون است.

۲۵ | «ارتباط تنگاتنگ ابعاد مختلف وجود انسان»، «نیاز به تجربه و آزمون» و «محدودیت عمر آدمی» هر کدام به ترتیب لزوم کدام یک از موارد زیر را در پاسخ به

سؤالات بنیادین ایجاب می‌کند؟

- ۱) درست و قابل اعتماد بودن - همه‌جانبه بودن - درست و قابل اعتماد بودن
- ۲) درست و قابل اعتماد بودن - درست و قابل اعتماد بودن - درست و قابل اعتماد بودن
- ۳) همه‌جانبه بودن - درست و قابل اعتماد بودن - درست و قابل اعتماد بودن
- ۴) همه‌جانبه بودن - همه‌جانبه بودن - درست و قابل اعتماد بودن

۲۶ | در چه صورت انسان در قیامت می‌توانست بگوید من نباید به خاطر اشتباهاتم مؤاخذه شوم و چه کسی می‌تواند به نیازهای برتر پاسخ صحیحی بدهد؟

- ۱) در صورتی که در یافتن راه درست زندگی دچار اشکال شود - کسی که تجربه کافی داشته باشد، چون راه‌های پیشنهادی، بسیار زیاد و گوناگون اند.
- ۲) در صورتی که خدا به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد - کسی که تجربه کافی داشته باشد، چون راه‌های پیشنهادی، بسیار زیاد و گوناگون اند.
- ۳) در صورتی که در یافتن راه درست زندگی دچار اشکال شود - کسی که سرنوشت انسان پس از مرگ را بداند و بداند چه عاقبتی در انتظار آن هاست.
- ۴) در صورتی که خدا به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد - کسی که سرنوشت انسان پس از مرگ را بداند و بداند چه عاقبتی در انتظار آن هاست.

۲۷ | بیت «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم» به ترتیب بیانگر و است که از نیازهای برتر انسان می‌باشند و «چگونه زیستن» یا ارتباط دقیقی با و دارد.

- ۱) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی - درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
- ۲) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
- ۳) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی - درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
- ۴) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی - شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی

۲۸ | مطابق آیات شریفهٔ سورهٔ عصر ﴿وَ الْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ...﴾ چه صفاتی موجب می‌شود که انسان دچار خسران و زیان نشود؟

- ۱) ایمان - عمل صالح - سفارش به حق و صبر
- ۲) اجابت دعوت خدا و رسول - اخلاص - سفارش به حق و صبر
- ۳) ایمان - صبر - نماز و زکات
- ۴) ایمان - عمل صالح - نماز و زکات

۲۹ | عبارت قرآنی ﴿لَيْتَلَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ﴾ بیانگر کدام موارد است؟

- ۱) هدایت تکوینی - اختیاری بودن هدایت
- ۲) اتمام حجت - اختیاری بودن هدایت
- ۳) هدایت تکوینی - داشتن سرمایه‌های ویژه
- ۴) اتمام حجت - داشتن سرمایه‌های ویژه

۳۰ | «از دست رفتن عمر» و «نرسیدن به هدف خلقت» هر کدام به ترتیب حاصل عدم توجه به کدام یک از نیازهای برتر انسان است؟

- ۱) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
- ۲) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
- ۳) شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی
- ۴) شناخت هدف زندگی - شناخت هدف زندگی

۳۱ | با توجه به آیهٔ شریفهٔ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ...﴾ کدام رابطه علت و معلولی قابل برداشت است و در راستای کدام نوع هدایت قرار می‌گیرد؟

- ۱) زندگی و حیات معنوی معلول اجابت دعوت خدا و رسول - هدایت تکوینی
- ۲) اجابت دعوت خدا و رسول معلول زندگی و حیات معنوی - هدایت تکوینی
- ۳) اجابت دعوت خدا و رسول معلول زندگی و حیات معنوی - هدایت تشریحی
- ۴) زندگی و حیات معنوی معلول اجابت دعوت خدا و رسول - هدایت تشریحی

۳۲ | طبق سخن امام کاظم (ع) «دانانتر بودن نسبت به فرمان الهی» و «رتبه بالاتر در دنیا و آخرت» به ترتیب معلول کدام موارد می‌باشد؟

- ۱) «برتری در تعقل و تفکر» - «کامل تر بودن عقل»
- ۲) «برتری در تعقل و تفکر» - «معرفت برتر»
- ۳) «تعقل در پیام الهی» - «کامل تر بودن عقل»
- ۴) «تعقل در پیام الهی» - «معرفت برتر»

۳۳ | با تأمل در آیهٔ شریفهٔ ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَتْلَىٰ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ...﴾ کدام مورد قابل استنباط نیست؟

- ۱) شیوهٔ ابلاغ دین توسط پیامبران بر مبنای خوف و رجاء یا همان بیم و امید است.
- ۲) هدایت تکوینی راه بهانه و عذر را بر انسان‌ها بسته است تا کسی در قیامت بهانه‌ای نداشته باشد.
- ۳) فلسفهٔ ارسال پیامبران اتمام حجت بر مردم و مسدود کردن راه بهانه و عذر بر آن‌هاست.
- ۴) هدایت امری اختیاری است و ارسال پیامبران راه دست‌یابی به همهٔ نیازهای برتر انسان را مشخص کرده است.

۳۴ | آیهٔ شریفهٔ ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَتْلَىٰ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ...﴾ بر چه نوع هدایتی از جانب خداوند تأکید دارد و این هدایت از چه طریقی صورت می‌گیرد؟

- ۱) تکوینی - ویژگی‌های وجودی
- ۲) تشریحی - ویژگی‌های وجودی
- ۳) تکوینی - ارسال پیامبران
- ۴) تشریحی - ارسال پیامبران

۳۵ | کدام یک از موارد زیر، از آیات شریفهٔ سورهٔ عصر قابل استدراک نیست؟

- ۱) توصیه نمودن دیگران به صبر، موجب نیکوکار گشتن فرد مؤمن می‌شود.
- ۲) افراد اهل ایمان و عمل صالح، در زندگی و آخرت خود زیان نمی‌بینند.
- ۳) علت سوگند یاد کردن خداوند به زمان، ارزش بسیار زیاد آن است.
- ۴) یکی از راه‌های مهم جلوگیری از خسران در جامعه، انجام عمل امر به معروف و نهی از منکر است.

۳۶ | نتیجهٔ زیان‌بار نشناختن هدف زندگی یا دچار خطا شدن در شناخت آن چیست و راه برآورده کردن نیازهای جسمی انسان از تدبیر در کدام آیهٔ شریفه به دست می‌آید؟

- ۱) از دست دادن عمر - ﴿وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا﴾
- ۲) از دست دادن عمر - ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا...﴾
- ۳) نرسیدن به هدف برتر خلقت - ﴿وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا﴾
- ۴) نرسیدن به هدف برتر خلقت - ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا...﴾

۳۷ | با توجه به آیهٔ شریفهٔ ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَتْلَىٰ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ...﴾ کدام مفهوم مستفاد می‌گردد؟

- ۱) ضرورت پذیرش ولایت الهی در جامعه با هدایت تشریحی
- ۲) ضرورت هدایت انسان‌ها با هدایت تشریحی برای اتمام حجت
- ۳) ضرورت پذیرش ولایت الهی در جامعه با هدایت عمومی
- ۴) ضرورت هدایت انسان‌ها با هدایت عمومی برای اتمام حجت

۳۸ | از دقت در آیه شریفه «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ» چه موضوعی مفهوم می‌گردد؟

- ۱) دین، زندگی بخشش و مایه حیات انسان است.
- ۲) مخاطب دعوت خدا و رسول، فطرت الهی انسان است.
- ۳) مخاطب دعوت خدا و رسول، زندگانند و نه مردگان.
- ۴) دین، مظاهر حیات را ارج می‌نهد و به آن تشویق می‌کند.

۳۹ | توانایی تنها یک بار تجربه کردن زندگی که در بیت «مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» مورد اشاره قرار گرفته و سوال «خوشبختی انسان

در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است؟» هر کدام به ترتیب به کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط می‌شوند؟

- ۱) کشف راه درست زندگی - درک آینده خویش
- ۲) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش
- ۳) کشف راه درست زندگی - کشف راه درست زندگی
- ۴) شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی

۴۰ | چه تعداد از موارد مطرح شده از آیات شریفه «وَ الْقَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» برداشت می‌شود؟

الف) داشتن حق و صبر به تنهایی کافی نیست، بلکه باید دیگران را نیز به آن توصیه نمود.

ب) صراط مستقیم یا همان راه درست زندگی، در این آیات شریفه معرفی شده است.

ج) جامعه توحیدی انسان را در مسیر هدایت الهی قرار می‌دهد؛ لذا توصیه به حق و صبر برداشتن ایمان و عمل صالح مقدم است.

د) آنچه که موجب رهایی انسان از خسران می‌شود گذشت زمان است، از همین رو خداوند به زمان و دوران‌های تاریخی مختلف سوگند خورده است.

- ۱) یک
- ۲) دو
- ۳) سه
- ۴) چهار

۴۱ | با توجه به فرمایشات امام کاظم (ع) خطاب به هشام بن حکم، می‌توان گفت: دانا بودن نسبت به فرمان‌های الهی نتیجه و برخورداری از عقل کامل،

علت است.

- ۱) برتری در تعقل و تفکر - پذیرش بهتر پیام الهی
- ۲) برخورداری از معرفت برتر - پذیرش بهتر پیام الهی
- ۳) برخورداری از معرفت برتر - رسیدن به رتبه‌ای بالا در دنیا و آخرت
- ۴) برتری در تعقل و تفکر - رسیدن به رتبه‌ای بالا در دنیا و آخرت

۴۲ | ارتباط تنگاتنگ ابعاد مختلف وجود آدمی، و «گونگونی راه‌های پیشنهادی در عین محدودیت عمر آدمی»، به ترتیب از دلایل ایجاب ویژگی‌های و

برای پاسخ به سوالات بنیادین انسان است که ویژگی مؤید عدم امکان برنامه‌ریزی جداگانه برای زندگی فردی و اجتماعی انسان محسوب می‌شود.

- ۱) درست و قابل اعتماد بودن - همه‌جانبه بودن - دوم
- ۲) درست و قابل اعتماد بودن - همه‌جانبه بودن - اول
- ۳) همه‌جانبه بودن - درست و قابل اعتماد بودن - دوم
- ۴) همه‌جانبه بودن - درست و قابل اعتماد بودن - اول

۴۳ | شعر زیر از استاد سخن، سعدی علیه‌الرحمة به کدام یک از نیازهای بنیادین انسان اشاره داشته و درباره این نیاز کدام عبارت صحیح است؟

«مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن / با دگری تجربه بردن به کار»

- ۱) چگونه زیستن - یافتن پاسخی برای این نیاز معلول درک مفهوم آیه شریفه «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...» است.
- ۲) چرا زیستن - سخن امام سجاد که می‌فرماید: «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به اهمیت این نیاز اشاره دارد.
- ۳) چگونه زیستن - انتخاب راهی که انسان را به هدف خلقت برساند از تدبیر در آیات سوره عصر تحقق می‌یابد.
- ۴) چرا زیستن - انسان می‌داند که اگر پاسخی درخور به این نیاز ندهد و هدفش را نشناسد، عمر خود را از دست داده است.

۴۴ | چند مورد از عبارات مطرح شده، صحیح است؟

- الف) امام سجاد (ع) در دعای «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای»، با استمداد از خداوند، در پی کشف راه درست زندگی است.
- ب) بیت «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم» به ترتیب به نیازهای برتر کشف راه درست زندگی و درک آینده خویش اشاره دارد.
- ج) عمر محدود انسان و تکرارناپذیر بودن فرصت زندگی سبب می‌شود تا کشف راه درست زندگی به دغدغه‌ای جدی در انسان‌های فکور و خردمند تبدیل شود.
- د) بنابر فرمایشات امام کاظم (ع)، علت ارسال پیامبران متعدد از سوی خداوند این است که برای مردم در مقابل خداوند دستاویز و دلیلی در روز قیامت وجود نداشته باشد.

- ۱) یک
- ۲) دو
- ۳) سه
- ۴) چهار

۴۵ | با توجه به آیات مبارکه سوره عصر «وَ الْقَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» کدام موضوع مستفاد نمی‌گردد؟

- ۱) سوگند به زمان، نشانه ارزشمندی و اهمیت آن است.
- ۲) یکی از روش‌های از بین بردن خسران در جامعه ترویج فرهنگ امر به معروف است.
- ۳) درک عمیق مفاهیم این آیه شریفه و به کار بردن آن در زندگی با دیدگاه «هرچه پیش آید خوش آید» در تضاد است.
- ۴) علت وجود ایمان در قلب مؤمنان، انجام عمل صالح و توصیه دیگران به حق و صبر است.

پاسخ نامہ تشریحی

۱ انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد. بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سوالات اساسی دست یافت. امام کاظم (ع) در بخشی از سخنان خود می‌فرماید: «... آن کس که عقلش کامل تراست رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتراست.»

۲ ترجمه کامل آیه شریفه گزینۀ سوم، بدین صورت است: «سوگند به زمان که آدمی در خسران است. مگر کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته انجام دادند و یکدیگر را به حق و صبرسفرارش کردند». بنابراین شرط زیانکار نبودن طبق این آیه، داشتن ایمان و عمل صالح و توصیه یکدیگر به حق و صبر است. ۳ عمر آدمی محدود بوده و فرصت همه تجربه‌ها در آن نیست. این در حالی است که هر پاسخ احتمالی به نیازهای برتر انسان نیازمند آزمون و تجربه است تا کارایی آن ثابت شود. پس عمر محدود انسان اجازه آزمون تمام راه‌های پیشنهادی را نمی‌دهد.

۴ در مورد پرسش‌های بنیادینی که انسان با آن‌ها روبه‌رو است دقت داشته باشید که کشف راه درست زندگی همان سؤال چگونه زیستن است. همچنین می‌دانیم که پاسخ‌هایی که به نیازهای برتر انسان داده می‌شود باید دارای دو ویژگی باشد:

۱- درست و قابل اعتماد باشد، ۲- همه‌جانبه و جامع باشد.

۵ نیاز به کشف راه درست زندگی ارتباط دقیقی با سایر نیازهای برتر دارد. منظور از اصل‌ترین نیاز بشر، نیاز به کشف راه درست زندگی است و وجود پاسخ‌های ناهمگون به این نیاز، نشان دهنده آن است که انسان به تنهایی از دادن پاسخی کامل و درست به این نیاز ناتوان است و نیازمند وحی الهی است. ۶ این سوال دقیقاً از متن آیه ۱۶۵ سوره نساء طراحی شده است. برای پاسخ به این سوال این آیه را در دو بخش می‌توان تحلیل کرد:

«رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ» ◀ پیامبران با دو ویژگی ارسال شدند:

۱- تبشیر ۲- انذار

«لَيْتَأْتِيَنَّكَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ» ◀ هدف از ارسال پیامبران این بود که حجت بر مردم تمام شود (اتمام حجت) و راه دستاویز و دلیل و بهانه‌جویی بر آنان بسته شود.

۷ نیازهای بنیادین (اساسی، متعالی) به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که پاسخ صحیح به آن‌ها سعادت بشر را تضمین می‌کند.

۸ هدایت خاص یا ویژه هر موجودی بر اساس ویژگی‌های خاص آن موجود صورت می‌گیرد. یکی از این ویژگی‌ها در انسان قدرت تفکر و اندیشه و دیگری قدرت اختیار و انتخاب است. هدایت ویژه خداوند نیز از طریق این دو ویژگی که در وجود تمام انسان‌ها قرار گرفته، صورت می‌گیرد.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) فطرت مشترک انسانی، که در درس ۲ با آن آشنا می‌شویم، منشأ دین واحد الهی است اما مستقیماً به مسأله هدایت خاص خداوند مربوط نیست.

۳) ارسال پیامبران به هدایت ویژه خداوند از طریق تفکر و اختیار مربوط می‌شود ولی این موضوع محدودکننده اختیار نیست.

۹ یکی از نیازهای برتر انسان نیاز به شناخت هدف زندگی است. انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» چون او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

دقت کنید! عدم توجه به «کشف راه درست زندگی» نیز موجب هدر رفتن سرمایه‌های خدادادی و نرسیدن به هدف خلقت (قرب الهی) می‌شود. ولی دقت داشته باشید که کلیدواژه «از دست رفتن عمر» مخصوص نیاز به «شناخت هدف زندگی» است.

۱۰ نیازهای برتر انسان برآمده از سرمایه‌های ویژه او هستند و زمانی ایجاد می‌شوند که انسان از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد. هم‌چنین پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی سعادت انسان را تضمین می‌کند.

۱۱ پاسخ به سؤالات بنیادین باید دو ویژگی را داشته باشد:

۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد و ۲- همه‌جانبه باشد.

از طرفی در جای دیگری خوانیم که با کنار هم قرار گرفتن عقل (هدایت تکوینی) و وحی (هدایت تشریحی) می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.

۱۲ در مورد «درک آینده خویش» که یکی از نیازهای برتر انسان است، این سؤالات برای انسان مطرح می‌شود: ۱- آینده او چگونه است؟ ۲- آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟ ۳- اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟ ۴- زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟ ۵- خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟

دقت کنید! این سؤال که «سرنوشت انسان بعد از مرگ چگونه است؟» مربوط به بحث دیگری از درس ۱ یازدهم می‌شود. در مورد سؤالات بنیادین می‌خوانیم که فقط کسی می‌تواند به این سؤالات پاسخ دهد که ویژگی‌های به خصوصی داشته باشد. یکی از این ویژگی‌ها این است که بداند انسان‌ها پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست. پس این سؤال از جانب انسان مطرح نمی‌شود و مربوط به نیاز «درک آینده خویش» نمی‌شود، بلکه سؤالی است که خداوند پاسخ آن را می‌داند و به همین دلیل می‌تواند پاسخ نیازهای بنیادین انسان را بدهد.

۱۳ احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

۱۴ ثمرات عقل برای انسان: تفکر در پیام الهی - کسب معرفت - تشخیص باید‌ها و نبایدها - یافتن راه صحیح زندگی و پیش رفتن در آن طبق آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید، آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد»، اجابت دعوت خدا و رسول عامل حیات بخش روح انسان است و با آن می‌توان به «اکسیر حیات» دست یافت.

۱۵ [همه موارد به استثنای از ویژگی های لازم برای عدم خسران در آخرت است؛ یعنی کدام مورد نیست]

با توجه به آیات سوره عصر «وَالْعَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَ تَوَّصُوا بِالصَّبْرِ» شرط عدم خسران در آخرت: ۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- دعوت یک دیگر به حق ۴- دعوت یک دیگر به صبر است. (رد گزینۀ (۲))

با توجه به آیه «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ» فرستاد پیامبرانی را بشارت دهنده و انداز دهنده تا نباشد برای مردم دستاویزی پس از آن، فلسفۀ اصلی دعوت پیامبران، اتمام حجت بر مردم است.

۱۶ [وقتی که انسان در افقی فراتر از زندگی روزمره می اندیشد، خود را با نیازهای عمیق تری روبه رو می بیند که تا پاسخ به آن ها را نیابد آرام نمی گیرد. این نیازها رفته رفته به دل مشغولی، دغدغه و درد متعالی تبدیل می شوند. پاسخ درست به این نیازها ضامن سعادت و خوشبختی بشر است.]

دقت کنید! توجه داشته باشید که اگرچه عقل مصلحت اندیش از پاسخگویی به سؤالات بنیادین بشر عاجز است ولی بخش اول گزینه های (۲) و (۳) نمی تواند درست باشد، چرا که اولاً در این گزینه ها اشاره ای به سؤالات بنیادین بشر نشده و فقط «سؤالات» او مطرح شده و دوم این که ناتوانی عقل از پاسخگویی، آن طور که صورت سؤال ادعا کرده، عامل دل مشغولی نیست، بلکه طرح این سؤالات برتر عامل دل مشغولی و دغدغه است.

۱۷ [نیازهای برتر و متعالی انسان، از استعدادها و سرمایه های ویژه او سرچشمه می گیرد و باعث ایجاد دل مشغولی و دغدغه در او می شود.]

۱۸ [زمانی که انسان اندکی از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم تری روبه رو می بیند، اما این موضوع، دلیل بر این نمی شود که از نیازهای مادی او کاسته شود.]

۱۹ [کشف راه درست زندگی یا «چگونه زیستن» دغدغه انسان های فکور و خردمند است و آیات شریفه «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»: آدمی در خسران است مگر کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند» بر این موضوع تأکید می ورزد؛ چرا که این آیه شریفه به بیان راه درست زندگی که همان در پیش گرفتن ایمان و عمل صالح است، می پردازد.]

۲۰ [آیات مورد اشاره در صورت سؤال، به نیاز انسان برای کشف راه درست زندگی پرداخته است و از این نظر با آیات شریفه «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»: همانا انسان زیانکار است مگر کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک انجام دادند» ارتباط مفهومی دارد.]

۲۱ [امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم فرمود: «خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن که بندگان در پیام الهی تعقل کنند ... آنان که در تعقل و تفکر برترند (علت)، نسبت به فرمان های الهی داناترند (معلول، نتیجه، ثمره) ...»]

دقت کنید! منظور از انحصار ارسال رسولان در صورت سؤال، اشاره به عبارت «جز برای آن که» در متن حدیث است. همچنین با توجه به گزینه ها می توان دریافت که در این سؤال معرفت که در گزینه های (۱) و (۲) مطرح شده است، هم ارز تعقل و تفکر است.

۲۲ [خدا در آیه ۱۶۵ سوره نساء می فرماید:

«رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ»: رسولانی را [فرستاد که] بشارت دهنده و اندازکننده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد» بر اساس این آیه، پس از ارسال پیامبران از جانب خدا، بهانه و دستاویزی برای انسان هایی که هدایت الهی را نپذیرفته اند باقی نمی ماند، که این به معنای مسدود بودن راه بهانه گیری انسان های دورافتاده از هدایت است.

۲۳ [سؤال «آیا زندگی با مرگ تمام می شود؟» «درک آینده خویش» سؤال «چگونه زیستن» یا راه صحیح زندگی «کشف راه درست زندگی»

دقت کنید! چرا زیستن؟ برای چه زیستن؟ «شناخت هدف زندگی چگونه زیستن؟» «شناخت راه درست زندگی»

۲۴ [به طور کلی پاسخ به نیازهای برتر انسان یا همان سؤالات بنیادین باید «درست و قابل قبول» باشد، به ۳ دلیل:

۱- هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.

۲- عمر آدمی برای چنین تجربه ای محدود است.

۳- راه های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون است

همان طور که می بینید در گزینه (۴) دو مورد از سه مورد بالا به درستی بیان شده است.

دقت کنید! ویژگی دیگر پاسخ به سؤالات بنیادین، «همه جانبه بودن» است. همه جانبه بودن هم به ۲ دلیل اهمیت دارد: ۱- ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند. ۲- نمی توان برای هر بعد جداگانه برنامه ریزی کرد.

۲۵ [پاسخ به سؤالات بنیادین دو ویژگی دارد: «درست و قابل اعتماد بودن» و «همه جانبه بودن» که برای هر کدام از این دو ویژگی دلایلی ذکر می شود که با دقت در آن ها پاسخ تست مشخص می شود: درست و قابل اعتماد بودن:

۱- هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.

۲- عمر آدمی برای چنین تجربه ای محدود است.

۳- راه های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون است.

همه جانبه بودن:

۱- ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند.

۲- نمی توان برای هر بعد جداگانه برنامه ریزی کرد.

۲۶ [اگر خدا به سؤالات انسان در دنیا پاسخ ندهد، او در قیامت می تواند بگوید: من در دنیا توانایی پاسخگویی به سؤالات برتر را نداشتم و تو برای من راهنمایی نفرستادی و حجت را بر من تمام نکردی و من توانایی تشخیص حق از باطل را نداشتم و این گونه بود که گمراه شدم.]

ویژگی فردی که می تواند پاسخ صحیحی به سؤالات مربوط به نیازهای برتر بدهد: ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد. ۲- بدانند که انسان ها پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن هاست.

روزها فکر من این است و همه شب سختم که چرا غافل از احوال دل خویشتنم
از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

درک آینده خویش

شناخت هدف زندگی

«مرد خردمند هنر پیشه را

تا به یکی تجربه آموختن

عمر دو بایست در این روزگار

با دگری تجربه بردن به کار»

کشف راه درست زندگی

«چگونه زیستن» یا «کشف راه درست زندگی» ارتباط دقیقی با دو نیاز
«شناخت هدف زندگی» و «درک آینده خویش» دارد.

با توجه به آیات سوره عصر «وَالْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ: سوگند به
زمان که بی‌گمان انسان در زبان کاری است، مگر کسانی که ایمان آورده و
کارهای شایسته کرده‌اند و هم‌دیگر را به حق سفارش کرده‌اند و هم‌دیگر را به
صبر سفارش کرده‌اند»، شرط عدم دچار شدن به خسران و زیان: ۱- ایمان
۲- عمل صالح ۳- دعوت یک‌دیگر به حق ۴- دعوت یک‌دیگر به صبر است.

متن کامل این آیه شریفه به این صورت است: «رُشَلًا مُّبَشِّرِينَ وَ
مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ: رسولانی (را فرستاد که)
بشارت‌دهنده و اندازکننده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران برای مردم در
مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد»

تأکید اصلی این آیه بر اتمام حجت است، یعنی با ارسال پیامبران (هدایت
تشریحی) راه دستیابی به همه نیازهای برتر انسان مشخص شده و راه بهانه
و عذر بر انسان‌ها بسته شده است، اما اتمام حجت بر انسان‌ها، خود گویای
اختیاری بودن هدایت است، یعنی انسان‌ها با وجود پیامبران نیز می‌توانند
از روی اختیار راهی دیگر را انتخاب کنند.

اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن
دچار خطا شود، عمر خود را از دست می‌دهد؛ بنابراین «از دست رفتن
عمر» حاصل عدم توجه به «شناخت هدف زندگی» است.
از طرفی انسان با «کشف راه درست زندگی» باید بتواند از سرمایه‌هایی
که خدا به او داده به خوبی بهره‌مند شود و به هدف برتری که خداوند در
خلقت او قرار داده برسد؛ بنابراین «نرسیدن به هدف خلقت» حاصل عدم
توجه به «کشف راه درست زندگی» است.

متن کامل این آیه شریفه به این صورت است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ: ای کسانی که ایمان
آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا
می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.»

همان‌طور که از دقت در متن آیه نیز می‌توان متوجه شد، اگر مردم این دعوت
را اجابت کنند به حیات و زندگی معنوی می‌رسند. بنابراین، زندگی و حیات
معنوی معلول (نتیجه، حاصل) اجابت دعوت خدا و رسول اوست. هم‌چنین،
هدایت تشریحی مربوط به ارسال انبیا می‌شود، که به وضوح در این آیه به آن
اشاره شده است.

۳۲ | ۱ سخن امام کاظم (ع) که مدنظر این تست است، به این صورت

قابل تحلیل است:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد» (معلول) ▶ «جز
برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.» (علت)
«کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند» (معلول) ▶ «که از معرفت برتری برخوردار
باشند» (علت)

«و آنان که در تعقل و تفکر برترند» (علت) ▶ «نسبت به فرمان‌های الهی
داناترند» (معلول)

«و آن‌کس که عقلش کامل تراست» (علت) ▶ «رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر
است.» (معلول)

۳۳ | ۲ تمام گزینه‌های مطرح شده در مورد پیام این آیه درست
هستند، به جز گزینه (۲) که ایراد کوچک اما مهمی دارد. هدایت تکوینی
به معنای هدایت توسط عقل و اختیار است، در حالی که این آیه به ارسال
پیامبران اشاره دارد و طبق متن آیه، آن‌چه باعث می‌شود تا راه بهانه و عذر
بر انسان‌ها بسته شود، ارسال پیامبران یا همان هدایت تشریحی است.

۳۴ | ۴ همان‌طور که مشخص است، اشاره این آیه به ارسال پیامبران
است و ارسال پیامبران همان هدایت تشریحی است. اما هدایت تکوینی که در
گزینه‌های (۱) و (۳) مطرح شده مربوط به ویژگی‌های وجودی انسان، یعنی
قدرت تفکر و اختیار است که در این آیه مورد اشاره مستقیم قرار نگرفته است.

۳۵ | ۱ ترجمه آیات سوره عصر بدین صورت است: «سوگند به عصر که
انسان‌ها همگی در خسران و زیانند مگر افراد و اقلیتی که ایمان آورده و اعمال
صالح انجام داده‌اند و یکدیگر را به حق سفارش کرده و به صبر توصیه نموده‌اند».
با دقت در ترجمه آیه در می‌یابیم که رابطه علت و معلولی میان توصیه به صبر و
نیکوکار گشتن وجود ندارد، بلکه این رابطه علت میان توصیه به صبر به عنوان
علت و عدم زیان و خسران دنیوی و اخروی به عنوان معلول برقرار است.

دقت کنید! عدم شناخت هدف حقیقی زندگی یا خطا در شناخت آن ▶ از
دست دادن عمر.

انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی
آب حیات‌بخش جهان مادی از جمله ما انسان‌ها است و این مفهوم از
پیام آیات شریفه «وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» و «لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا»
قابل برداشت است.

۳۷ | ۲ از آن‌جا که این آیه به ارسال پیامبران اشاره دارد، منظور از آن
هدایت تشریحی است، پس گزینه‌های (۳) و (۴) که به هدایت عمومی اشاره
دارند، رد می‌شوند. از طرفی یکی از پیام‌های محوری این آیه موضوع اتمام
حجت بر انسان‌هاست که با هدایت تشریحی صورت می‌گیرد «لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ
عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ». بنابراین گزینه (۲) را انتخاب می‌کنیم که به این
موضوع اشاره دارد.

۳۸ | ۱ خدا در این آیه می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید،
دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند
که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد». خدا و پیامبر انسان را به دین دعوت
می‌کنند، بنابراین با توجه به این آیه می‌توان دریافت که همان‌طور که در
گزینه (۱) آمده «دین، زندگی بخش و مایه حیات انسان است.»

دین و زندگی یازدهم |

۳۹ | کشف راه درست زندگی یا چگونه زیستن، دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. همچنین سؤال اساسی «خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است؟» مربوط به نیاز بنیادین درک آینده خویش است.

۴۰ | ۲

بررسی همه موارد

الف) طبق عبارت «تَوَاصُوا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصُوا بِالصَّبْرِ»، علاوه بر رعایت حق و صبوری در زندگی خود، این دو مورد را باید به دیگران نیز توصیه و سفارش کرد. پس عبارت «الف» درست است.

ب) از آنجا که در آیات سوره عصر، راه و رسم صحیح زندگی به انسان نشان داده شده است «أَمْتُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...»، پس می‌توان گفت این آیه بیانگر پاسخ به نیاز «کشف راه درست زندگی» است. پس عبارت «ب» درست است. ج) یک بار دیگر به آیات سوره عصر دقت کنید؛ اول «ایمان»، سپس «عمل صالح» و بعد از آن «توصیه به حق» و سپس «توصیه به صبر» آمده، پس عبارت «ج» غلط است.

د) چنانچه انسان بخواهد از خسران و ضرر و زیان رهایی یابد، باید به عبارت «أَمْتُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...» توجه کند، پس این عبارت هم «غلط» است. از طرفی دیگر می‌توان گفت علت قسم خداوند به زمان ارزش و اهمیت آن است و نه چیز دیگر.

۴۱ | ۴ | امام کاظم (ع) به هشام می‌فرماید: «... آنان که در تفکر و تعقل برترند (علت)، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند (معلول) و آن‌کس که عقلش کامل تراست (علت)، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتراست (معلول)». به عبارت دیگر، دانا بودن نسبت به فرمان‌های الهی، نتیجه برتری در تفکر و تعقل بوده و برخورداری از عقل کامل، علت رسیدن به رتبه‌ای بالا در دنیا و آخرت است.

۴۲ | ۴ | پاسخ به سؤالات اساسی باید دو ویژگی زیر را داشته باشد: الف) همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، بیبند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

ب) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.

۴۳ | ۳ | این شعر از سعدی به نیاز کشف راه درست زندگی یا درک سؤال چگونه زیستن اشاره دارد. (رد گزینیه‌های (۲) و (۴))

در رابطه با کشف راه درست زندگی می‌دانیم که انسان باید در فرصت تکرارنشده عمر خود، از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد. خداوند در سوره عصر این راه را به انسان نشان می‌دهد و شرط دوری از خسران ابدی را داشتن ایمان و عمل صالح و توصیه دیگران به حق و صبر می‌داند.

۴۴ | ۱ | از میان موارد داده شده، فقط مورد «ج» صحیح است.

بررسی موارد نادرست

الف) این سخن امام سجاد (ع) در ارتباط با نیاز «شناخت هدف زندگی» است و نه «کشف راه درست زندگی» [مرا برای آن آفریده‌ای] ب) عبارت «آمدنم بهر چه بود» به نیاز «شناخت هدف زندگی» و عبارت «به کجا می‌روم آخر» به نیاز «درک آینده خویش» اشاره دارد.

د) بنابر سخن امام کاظم (ع) به هشام بن حکم، علت ارسال پیامبران، تعقل بندگان در پیام الهی است (عدم وجود دستاویز و بهانه از آیه «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ» برداشت می‌شود).

۴۵ | ۴

بررسی همه گزینه‌ها

۱) در عبارت قرآنی «وَالْعَصْر» خداوند به زمان و دوران سوگند یاد کرده و این موضوع بیانگر ارزشمندی و اهمیت زمان است.

۲) بر طبق این آیه، کسانی که در عین داشتن ایمان و عمل صالح به حق و صبر توصیه می‌کنند، دچار خسران و زیان نمی‌شوند. منظور از توصیه به حق و صبر انجام وظیفه امر به معروف است که در این آیه به عنوان راه رهایی از خسران در جامعه معرفی می‌شود.

۳) ضرب‌المثل «هرچه پیش آید خوش آید» دیدگاه افرادی است که زندگی را با حس بی‌خیالی سپری می‌کنند که بر طبق آیات شریفه سوره عصر این افراد قطعاً در خسران ابدی گرفتار می‌شوند. بنابراین برای رهایی از خسران و رسیدن به سعادت باید از دیدگاه افرادی که این ضرب‌المثل را سرلوحه زندگی‌شان قرار داده‌اند دوری کرده و به پیام سوره عصر عمل نمود.

۴) عبارتی که در این گزینه آمده دقیقاً برعکس عنوان شده و نگارش صحیح آن بدین صورت است: «معلول وجود ایمان در قلب مؤمنان، انجام عمل صالح و توصیه دیگران به حق و صبر است». بنابراین تنها عبارت گزینه (۴) از آیات شریفه سوره عصر قابل برداشت نیست.

درس دوم: تداوم هدایت

۴۶ | ۴ | مطابق ترجمه آیه شریفه صورت سؤال که به صورت «و هر کس که دینی جز اسلام اختیار کند، هرگز از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیان کاران خواهد بود.» است، زیان کار بودن، عاقبت کسانی است که دینی را جز اسلام اختیار کنند و اعمالشان پذیرفته نخواهد بود.

۴۷ | ۲ | نیاز به امنیت یک نیاز برای انسان در تمام دوران‌ها بوده و چگونگی تأمین امنیت نیازی متغیر است که اصول آن توسط فقیهان از روی نیازهای ثابت به دست می‌آید.

۴۸ | ۳ | یکی از علل فرستادن پیامبران متعدد استمرار و پیوستگی در دعوت است. در این باره می‌خوانیم از لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. این تداوم سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند.